

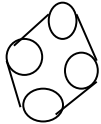
**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: VAVAKOSO LOTU RARABA...**

Sepiteba 08, 2019: Penitiko 13 [Pentecost 13]

Bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavou na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakatata se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegu-cegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakavacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka. Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gunu ti se qai vakavacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

Ena macawa ogo Siga ni Turaga Sepiteba 08, 2019:

Ai Vakamacala me baleta na Jeremaia: 1. Sa yavutaki nodra bula na matatamata na Isireli vua na Kalou, sa solia kina vei Mosese na Vunau e Tini, mera muria ka talairawarawa kina. Ke ra talaidredre ena lewa ni Kalou ena vakaoqo: talaidredre = totogi se vakavulici; talairawarawa = vakalougatataki. Eda raici iratou na parofita e tolu: Emosi, Osea kei Aisea ka ratou bula ka parofisai enai ka 8 ni senitiuri. Eda raica ni ko Emosi e vakabibitaka na ‘Dodonu ni Kalou’ [Justice of God] kei Osea na ‘Loloma ni Kalou’ [God’s mercy and love], ia ko Aisea e vakabibitaka na ‘Savasava se Tabu (tu tani)ni Kalou [Holiness of God]. 2. Ko Jeremaia e parofisai enai ka 7 ni senitiuri e Juta: era sa kau oti vakabobula na Isireli [northern kingdom] ki Asiria ena 722 ka sa roro mai na gauna ka sega ni tarovi rawa mera kau vakabobula kina na Juta [southern kingdom] ki Pabiloni. Ko Jeremaia eratou parofisai tiko ena gauna vata kei Apakuki, Sefanaia, Isikeli kei Taniela. Ko Jeremaia a yaco me parofita ena 627 [BC/BCE] ka veiqaravi ena 627-586 mai na nona yalataka na veivakabobolotaki, a raica na ka e yalataka ena vuaviri nei Jesuralemi [586 BC/BCE] vei Nebukanesa na Tui Pabiloni [II Tui 21-25]. E donuya na gauna nei tui Josai [640-609 vakamatei enai valu], Jioasi [3 na vula], Jioiakimi [609-598], Jioiakini [3 na vula], Setekaia [597-492, yabaki 11 nona tui]. Sa kenai balebale ni nona gauna ni parofisai e donuya e lima na tui: Josai [640-609], Jioaasi, Jioiakimi [609-598], Jioiakini [vula 3 ena 598] kei Setekaia [598-587]. 3. Ko Jeremaia 1:4-10: Na yaca ‘Jeremaia’ e rawa ni kenai balebale na ‘talaraki’ se ‘taracake’ [Jeremaia 1:10] me vaka ga na vosa vakavavalagi na ‘raise’ kei ‘raze’ e tautauvata na kenai rorogo, ia e duidui na kenai balebale. Na yacana sa veiganiti vinaka kei na nona cakacaka vakaparofita, me vaka e vakayagataka na vosa ruarua ogo: na veitalaraki se veivakarusa kei na veitarai cake. Ko Jeremaia e kai Anacoci [edaidai na yacana ko Anatah], ka rauta e 6 na kilomita [3 na maile] mai Jerusalemi. Me vakataki Joni na Dauveipapitaiso, ea kacivi ni sa qai kunekunetaki tiko ena ketei tinana. Ea sucu mai na vuvale vakabete nei Ilai ka yalataka kina nira na mate dole ga nona kawa ka sega nira yacova na gauna ni qase. 4. Sa rauta me tekivu gone ni sa qai yabaki 17 ga, ka sega ni rawarawa na nona cakacaka vakaparofita; eratou a saga me

vakamatei koya na nona vuvale ni sa cauravou ga, baleta ni sega ni salavata na nona parofisai kei na lewa ni tui kei ira na veiliutaki. Sa vakasalataki ira na kai nona mera soro ki Papiloni, ia era sega ni ciqoma ka ra la'ki totaki Ijipita; ia e mani vakavuna na nodra vakarusai ka kauvakavesu ki Papiloni. Era kauwaitaki Jeremaia na kai Papiloni, ia e sega ni via lako kina, ka vakavuna na nodra cati koya na kai nona. Ea qai la'ki kauvakavesu ki Ijipita, ka kau ena domo ni Uciwai na Nile ena yanuyanu ko Elephantine, na vanua e nanumi ni a kau taumada kina na Kato ni Veiyalayalati, ka la'ki ni tini sara yani ki Iciopea. 5. E rauta e 40 na yabaki na veiqaravi nei Jeremaia, 627-596BC/BCE; ka donumaka na gauna ni bula dredre vakapolitiki kei na yavavala ni vanua. Nai vola na 'tagi, lele'se Lele i Jeremaia, e 5 ga a kena wase, sa vinaka meda wilika vata kei nai vola nei Jeremaia. Sa tekivu me kasura mai na nodra bula vakayalo na Isireli: baleta ni ra sa talaidredre Vua na Kalou, era sa vakatotogitaki. Dua na tiki ni vola ogo e vola ko Peruki na Vunivola nei Jeremaia. 6. Sa parofita cati ko Jeremaia mai vei ira na tui, kei ira talega na lewe ni vanua, nona vuvale baleta nai vakarau ni nona vosa. Ia, sa dua vei ira na parofita rogo ka mana nona veiqaravi ena mata ni Kalou. Sa parofisaitaka na kau vakabobula ki Papiloni kei na nodra lesu tale mai na kai nona. Ena Jeremaia 29:1ff nai vakasala mera qarava vakavinaka nodrai tavi ena vanua ni veivakabobulataki, ena oti ga e 70 na yabaki [29:10] era sa na lesu tale ka mera vakadeitaka ni tu ga ena i naki ni Kalou na veika sa yaco vei ira...wili gusutaka na 29:11 na tikina totoka. Na Jeremaia 2:19 [wilika] na tikina sa kovuta kece nai naki ni vola kei na veika sa yaco vei Juta kei Isireli kei na koro turaga ko Jeruselemi. E na tokalau kei Jeruselemi e tiko kina na qara vatu ka vakatokai na Qara vatu nei Jeremaia [Jeremiah's Grotto], na vanua ni nona masumasu ena gauna ni nona rarawa, yaluma kei na galili ni tutaudua. Ena qaravatu ogo e no kina na delana ka vakatokai ko Kolikoca ka lauvako kina ko Jisu ena kauveilatai 6. Sa lomani Isireli vakalevu ko Jeremaia, sa tukuna na dina kei na dodonu ni Kalou. Sa yalataki ena nonai vola na veiyalayalati vou sega ni volai ena vatu me vaka na Vunau e Tini [Lako Yani 20:1ff], ia nai vunau, ko ya ena volai ena yalodra se lomadra [31:31-34], ogo na vakasama cecere sa mai vakatakila ka bulataka ko Jisu Karisito.

A. Jeremaia 18: 1-11: I. Ogo nai tekivu ni vosa vakatautauvata [18-19] ka dusia ga na kaukauwa ni Kalou ko Jiova ena veimatanitu. Na qele eke ko Juta ka sa bulibuli tiko kina na Kalou me yaco me dua na vanua me yaga ena nona cakacaka se veiqaravi na Kalou. Me yacova na veika e vinakata na Kalou sa dodonu me veivutuni ko Isireli, ke sega, ena yaco me kaukauwa na qele ka yaco kina me dua nai bulibuli duatani. Ni yacova ko ya, sa na vorolaki ka vakacacani ni sa sega na betena. II. Sa vakasalataki Jeremaia na Kalou me lako ena nona volau na dautulikuro [dautulibilo], me raica na ka e cakava ka vulica kina nai tukutuku me mai tukuna vei Isireli. Na dautulikuro sa tu ga vua na vakatulewa me baleta na qele sa tu e ligana me bulia kina na kuro. Ke buli vakaca, se sega ni taucoko, sa tu vua na lewa me veisautaka ka bulia tale e dua na ka e vinakata. Sa vakatau ga vua na Dautulituli, se sa tu ga vua na kaukauwa kei na lewa. Ni buli vakaca, ena vorolaka ka bulia vou tale mai na qele ga ka vakayagataka e liu...sa nona ga na dautulikuro na lewa, se na nona ga na Kalou na lewa me baleta na tamata e bulia. III. Sa vakakina ko Isireli, sa tu vua na Kalou na lewa ni ko koya ga ka a veibuli. Ni valavala ca na tamata, ena veisautaka me vakayacora tale kina na Kalou na ka ga e lewa, ia ni ra i valavala dodonu ena buli ira me vaka

ga na tamata e vinakata na Kalou. Sa sega ni tu vua na kuro na lewa, ko koya nai bulibuli ga ni ligana na Dautulituli, sa vaka kina koi keda na tamata sa tu ga vua na Kalou na lewa ni noda bula, sa sega sara ni vakatau vei keda. *[E dua tale na vakasama ena yasana ka dua ni tu vua na tamata na galala me vakaio me talai rawarawa ka muria na Kalou se me talai dredre me lewa ga nona bula...meda nanuma ni ogo e dua ga na vosa vakatautauvata...meda qai vakadewataka ga...sa vakasama vinaka meda veitalanoataka]*. IV. Na Kalou sa veitalai tiko vua na parofita me laki vuli vua na dautulutuli ka kauta mai kina nai tukutuku me laki vunautaka. Na parofita e vakarorogo ga vua na Kalou, veitalia ga ni sa parofita, sa tu vua na kila, ko koya me vakarorogo ka nuitaka ga na veituberi ni Kalou. V. Na gauna ga eda nuitaka kina na noda kila, se vuku na tamata ni Kalou ka nanuma ni rawa nida vakayacora ga na veika eda nanuma ka sega ni vakarorogo se nuitaka na Kalou kei na nona Vosa, eda na leqa ga ka cala nai lakolako eda nanuma ni dodonu...na Kalou ga sa lomani keda ka buli keda vou tale. Sa uasivi ga na vakarorogo ka talairawarawa vua na Kalou kei na nona Vosa.

B. Nai Vakamacala ni Same: *Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula, ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuinui, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta kei na bula ena veisiga! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatuki *[Penteteuch-pente-5 teuch- nai vola]*. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veiulutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu *[Genesis]*. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai akatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same ogo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani *[Exodus]*, ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai*

Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na Vunau ni Soro[Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimataniu sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na mataniu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakaruva [Deuteronomy –deut -2, nomy-lawa] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same ogo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame ogo. 6. Na Same 139 sa Same ga ni vakacaucautaka ka vakavinavinakataka na Kalou. Sa vakayagataka na Same ogo ena soKalou ni vakavinavinaka vua na Kalou, Jiova.

B. Same 139:1-6, 13-18: I. Na Same ogo e vakabibitaka e tolu na vakasama cecere: 1. Sega na dro rawa mai na mata ni Kalou; Sa kilai keda vinaka na Kalou, ka sega sara ni dua na ka e vunitaki e matana, na yaloda se na yagoda...se na ‘suiqu.’ Sa dikevi keda ka wanonovi keda, ka sa sigalevu tutu vua na noda bula ka sega sara na ka e vunitaki. “Sa tautauvata veikemuni na butobuto kei na rarama.” Sa volai tu enai vola ni Kalou na noda veisiga sa oti kei na kena sa bera mai, na nodai tekitekivu kei na siga eda na dui lako kina...sa kila tu na Kalou. Sa dodonu ga kina meda bula dodonu ka dina ka vakarorogo vua na Kalou. 2. Sega ni mataboko na Kalou, sa kila na veika kece: e nanao, ni kua, ni mataka e sega ni da vakananuma lesu se diva lesu na veika sa oti. Ko Koya sa buli keda, sa kilai keda, sa matata tu vua na noda veisiga kei na veisiga sa bera nida yacova sa kila vinaka tu na Kalou. Sa dredre sara na dro mai na mata ni Kalou, ka ni sa kilai keda vinaka sara; 3. Sega tale ni dua na sala vou meda tukuna se veivosakitaka ka duavata kina me veisautaka na loma ni Kalou, na sala ga sa vakatura ko Koya [no escape, no regrets, no compromise]. II. Na 1-6 sa dusia na Kalou ni kila na veika kecega [omniscience] ka sa sinai ena vosa ‘kila’ ...sa kila na Kalou na veika e sau kei na loma ni tamata [1-2]; na noda bula ena veisiga e kila vinaka na Kalou [3] kei na vakasama sa bera ni da vakasamataka se vakaraitaka se vakayacori sa kila oti tu na Kalou [*‘O ni sa vakalati au ki liu ki muri talega, ko ni sa tabaki au ena ligamuni’ [FOV] se “O ni sa tiko ena veiyasaqu kecega, ka voliti au’ [FNV] –‘you are all around me on every side; you protect me with your power’* 5]. III. Na 7-12 sa dusia ga na Kalou ogo ‘sa tiko’ [present] ka sega ni

dua na ka e vunitaki rawa mai vua, sa kila na veika kece ga baleti iko kei au. Sa kenai balebale ga ni noda bula taucoko sa matata vinaka vua [wilika na Same 139]. IV. Na 13-18 sa voqa na vosa ni parofita ko Jeremaia [1:4] ni sa kilai koya oti na Kalou, kacivi koya ka lesi koya ni sa bera mada ga ni kunekunetaki [before you were even formed in your mother's womb]. Sa kilai keda vinaka na Kalou, ka sega ni dua na ka e vunitaki vua; sa ka bibi ga ni Kalou oqo e buli keda ka solia na bula se ko Koya na Vu ni bula ---[source or origin]. Oi keda ga na ka buli ena dredre meda kila rawa na vuku kei na vakasama vaKalou, sa nodai tavi ga "Au sa vakacaucautaki kemuni ni sa dodonu mo ni rokovi; sa veivakurabuitaki ka talei na veika kecega o ni cakava" [14]. Na Kalou oqo sa kilai keda, lomani keda yadua baleta me vakaga na Aisea 49:16 sa volai se ceuti tu se samuqawe tu [tatoo] na yacada ena qeteqete ni ligana se me vaka e kaya na Daunisame, na noda veisiga sa ceuti se volai tu ena nonai vola na Kalou [16].

C. Ai Vakamacala me baleti Filimome: *Na Filimoni nai vola edua ga na wase ka 21 na tikina [1-21]: Nai vola lekaleka taudua nei Paula, me vaka ga nai vakarau ni volavola ena gauna koya; a volai vei Filimoni 'keirau sa daulomana' kei na 'neirau tokani' ena cakacaka. E volai nai vola rairai beka mai Roma, Sisaria se Efeso ka vakau nai vola ki Kolosa me vaka nai vola ki Kolosa. Rairai volai enai matai ni lakolako ni kaulotu rauta na 60-61 AD/ACE. Nai vola nei Paula oqo vei Filimoni e dua ka vukea ko Paula me tamata lotu vaKarisito. A drotaki koya nona bobula ko Onisimo ka rau sota talega kei Paula ka vukei koya me yaco me tamata lotu VaKarisito vakataki Filimoni. Eso n yaca oqo meda kila: Ko Apaia e rairai wati Filimoni, ko Akapusi, rairai luvei Filimoni kei ira nai vavakoso lotu ka ra dau soqoni ena vale nei Filimoni. Nai vola bibi ni vakamamasu ga ko Paula me ciqomi Onisimo tale ko Filimoni ka me tauyavutaka e dua na veiwekani vou. Sa sega ni nona bobula tale me vaka na gauna e liu ni sa bera ni veisau me lotu vaKarisito, ia na veiwekani vou oqo sa na yaco kina na bobula e liu ko Onisimo, me rau sa tautauvata, ko ya me yaco me nonai tokani ena vukui Karisito. Sa yaco eke e dua na veisau vou ni bula. Koi rau ruarua e rau sa tuvata kei Karisito, e rau sa buli vou ka yaco me tamata vou. Sa gadrevi eke e dua na veivosoti, me veisau nai tutu ni bula turaga-bobula kina veitacini vaKarisito ka yavutaki ena loloma dina vaKarisito.*

Filimone 1-21: I. Mai nai vola eda kila kina ni ko Filimoni e dua na nona bobula na yacana ko Onisimo ka rairai taura vakailoa nonai lavo se dinau beka ka dredre me sauma ka vakavuna nona lako me laki vaqara beka me sauma se dro ga ni sa sega ni sauma rawa [18]. Ko Filimoni e dua na tamata lotu ka vukei koya ko Paula me veisau [1-2 cf Kolosa 4 9, 17]. Na dro oqo nei Onisimo erau sota kina kei Paula e vale ni veivesu beka, ka taleitaki Onosimo ka vakavuna na nona veisau me lotu vakarisito [11, 12-13]. **Ena sega ni dodonu vakalawa vakaRoma me maroroi Onisimo ka cala vaKarisito me taqomaki koya ena vuku ni veitokani vaKarisito.** Sa dodonu ga me vakatalai Onisimo lesu tale vei Filimone ena dua nai vola ka me ciqomi lesu tale. II. Enai vola e vakayagataka kina ko Paula na vosa veiganiti, malumu ka kenai naki me yaco kina na veiciqomi kei na veivakaduavatataki. Me ciqomi ko Onisimo me vaka ga na nona ciqomi koya [17] ka vakayagataka ko Paula na vosa ni veiwekani ‘me wekamu lomani’ [16]. Sa vakayagataka ko Paula ena nona vakamamasu me veiciqomi ko Filimoni me vakaga na nona vukei koya me qai yaco me lotu vaKarisito [19]. Sa nuidei ko Paula ni na vakayacora ko Filimoni na nona vakamamasu me vakayacora ena yalona taucoko ‘...*ko na kitaka na ka au sa kaya, ka uasivi cake kina*’ [21]. III. **Sai vakarau ni bula ena gauna ko ya, na vakabobula, ka sa sega ni valataka ko Paula na kena boko laivi se vakacala, ia sa bibi vua me vukea ga na nodra dui bula yadua me yaco mera lotu vaKarisito.** E muri ga mai na vosa eso nai Paula kei na vakadinadina ni kena vakadewataki na Kosipeli, sa cilavi na vakasama **ni da tautauvata kece ga e mata ni Kalou.** IV. **Ena 16-17 sa vakabibitaka ko Paula vei Filimoni, nai taukei kei Onisimo, o koya na bobula sa bibi me veisau na veiwekani ‘me wekamu lomani’ [brotherly love], sa dusia ko ya na veisau ni bula ni tamata ena vuku ni vakabauti Jisu. Sa kenai balebale na veiwekani ni bobula kei nai taukei ni bobula, me kune kina na veisau ko ya me rau bulataka na bula ni veiwekani ni tamata vakabauti Jisu Karisito. Dina ga ni a sega ni kaya ko Paula ni cala na vakabobula, ia sa dusia ena nonai vakamacala ni bula ni veiwekani vou, me vaka eke ko Filimone kei Onisimo, sa dua na veiwekani vou, sa yali na bobula ia sa votu mai na ‘me wekamu lomani’.** *Sa na vakaeevei nai vakarau ni noda bula koi keda nida raici keda vata kei ira eso era sa tamata vakabauta, ia e tu ga kina na veivakaduiduitaki?*

D. Ai Vakamacala me baleta na Kosipeli nei Luke kei na Cakacaka: A. *Ko Luke e vola nai vola e rua ogo: ko Luke na Kosipeli kei na Cakacaka ni Apositolo. Meda raica mada vakalekaleka: Na vuniwai ko Luke [Kolosa 4: 14], na kai Kirisi, kenai balebale ni tamata lotu vaKarisito ka sega ni Jiu me vakataki iratou na tisaipeli nei Jisu se ko iratou ka vola na vo ni Kosipeli: Maciu, Marika kei Joni. Ko Luke e vola taumada na Kosipeli rauta na 60 AD/ACE mai Roma se Sisaria. Na Kosipeli nei Luke, e dua vei iratou na Kosipeli suivata [synoptic]: Maciu, Marika kei Luke; eratou kauta mai nai vurevure ni nodratoui tukutuku ena vanua vata. Ogo na vuna e tautauvata kina e so na nodratoui talanoa, ia sa koto ga na nodratou dui naki. Sa tiko e so nai tukutuku volai ena gauna ko ya, ia ko Luke e gadreva me vola e dua nai tukutuku tuvani vakamatau mai nai tekitekivu [an orderly narrative or history] ni bula, cakacaka nei Jisu [Gospel-Kosipeli mai na vosa vakavavalagi makawa na ‘god-good+ spell-tale’ or ‘news’, e vu mai na vosa vaKirisi na ‘euangelion’: ‘eu’ good + angelion-message]. Na Kosipeli nei Luke sa dusia na sucu, bula, cakacaka, na mate kei na tucake tale i Jisu. Ko Luke, na Kosipeli ni soro, ko Jisu na nodai soro, ko koya sa voroka na bai kecega ni veivakaduiduitaki ka vakaduavatataki keda, na Jiu kei na kai matanitu tani, na tagane kei na yalewa, ko ira na tamata savasava kei keda edai valavalaca. Ko Jisu Karisito nai Vakabula kei vuravura; na Kosipeli nei Luke sa baleti vuravura raraba. Nai karua ni vola nei Luke na Nodra Cakacaka nai Apositolo, sa dusia na cakacaka ni Yalo Tabu me tukuni Jisu e vuravura taucoko Eso era kaya ni dodonu me yaca ni vola ga na ‘Cakacaka ni Yalo Tabu’. Nai vola na Cakacaka [Acts] sa tomana kina na cakacaka veivakurabuitaki ni Yalo Tabu ena nodra bula na vakabauta kei na kena tukuni nai tukutuku vinaka ni veivakabulai, veivagalalataki vakayalo ka vakayago sa mai vakayacora ko Jisu kei ira na muri Jisu. Sa tomana kina na veika sa vakayacora ko Jisu, o koya ka vakatavuvuli vei ira na tamata, mate, ia sa tucake tale mai na mate, kei na nona kaucake ki lomalagi. Sa solia na Yalo Tabu mei solisoli ka yu ni kaukauwa mera qarava kina nai tavi vakaiapositolo. Sa tekivu na kadre ni Tukutuku Vinaka mai Jerusalemi ka dewa yani ki vuravura raraba[Cakacaka 2:1ff].* B. Meda raici Luke/Cakacaka kei Maciu, Marika kei Joni: *E vica na tikina bibi meda kila taumada: 1. Na veivakabulai sa mai vakayacora na Kalou ena bula nei Jisu sa baleti vuravura taucoko [inclusive]: a. Ko Luke e sega ni vakacuruma nai tukutuku me kua ni vunautaki nai Tukutuku Vinaka vei ira na kai Matanitu tani me vaka ena Maciu 10:5-6 [cf Marika 6:7-13; Luke 9:1-6]; b. Sega ni vakacuruma na veitalanoa ni marama ni Kenani kei Jisu ena Maciu 15:21-28 [cf Marika 7:24-30]; c. Ko Luke e sega so ni vakabibitaka na kena vakayacori na parofisai mai nai VTM me vakataki Maciu. 2. Sega ni vakataki Maciu kei Marika, ko Luke sa qarauna me tekivutaka nonai tukutuku me salavata kei nai tukutuku ni gauna ko ya [raica e cake “an orderly narrative/account”--- “mai nai vakatekivu, meu veidutaitaka nai vola vei kemuni” Luke 1:3]: na bula vakapolitiki, vakailavo, veimaliwai kei na bula vakavanua [historical/geopolitical]. Na nona Kosipeli sa vakarautaki me baleti vuravura raraba. 3. E levu cake na matailalai ni nona tukuna na bula, mate kei na tucake tale ni Turaga ko Jisu. E levu cake nai talanoa me vakadinadinataka na tucake tale ena nona vakaraitaki koya vei iratou na tisaipeli. 4. Vakavolekati keda sara enai talanoa totoka ni vuvale [pen-portraits]:*

Elisapeci kei Sakaraia [1:5-25,57-80], Meri kei Josefa [1:26-56;2:1-26, 41-52]; Simione kei Ana [2:25-38] kei Joni na Dauveipapitaisotaki [3:1-20]. Ogo ko ira na turaga kei na marama e sotava ko Jisu ena nona bula. 5. Nai talanoa e rawa nida vakasamataka, veitalanoa kina ka raica na kena yaga ena noda bula: Na nodra vakadinadina ko ira era sa rawai ena bula ni Dauveiqaravi Levu, nai Vakabula ni tamata vakabulai, na Turaga ko Jisu [1:1-2], na marama ka lumuta na yavai Jisu ena waiwai [7:36-50], nona qaravi Sakeusa ka vakabulai koya [19:1-10], sota kei ira so tale na tisaipeli ka sega ni dua vei iratou na lewe 12, ko ya ena gaunisala ki Emeo [24:13-15]; 6. Sa tukuna e dua na 'Jisu' dauveikauwaitaki ka dauloloma: na marama ka lumuta na yavana [7:36-50], na marama turudrabalavu ena 12 na yabaki ka tara na tutu ni nonai sulu ena gaunisala vei Jairo [8:41-42,49-56] me laki vakabula na luvena yalewa yabaki 12 [8:43-48], na vada mai Neini ka vakabula na luvena tagane [7:11-17]. 7. Na totoka kei na titobu ni loloma mai vale [ni Kalou] ena veivosoti kei na vakabokoci ni valavalaca me vaka nai talanoa ena Luke 15:1-32: na sipi sa yali, na tiki ni siliva sa yali, na gone sa yali se gone cidroi. 8. Na nodra kauwaitaki na dravudravua, tamata e biligi tani ka vakalolomataki ka okati kina na marama. Sa vutuniyau ko Luke enai talanoa e veivakaugeti ka veilauti me yaga ena noda bula ni soKalou, vakadinadinataki Jisu kei na noda veiqaravi ena vanua eda bula kina.

Luke 14: 25-33: . I. Me laurai talega ena Maciu 10:37-38; 5:13; Marika 9:50 ko ya na muri Jisu se nona yaco e dua me tisaipeli e sega ni tavi rawarawa, e dredre toka na kena gaunisala [the cost of discipleship]. Ena 21-24 sa vosa vakadodonu ko Jisu ena nona Kosipeli vei ira era tiko e taudaku ni bai [outcast]. II. Sa tarava ni vakaraitaka ko Jisu na veika dredre se veika me digidigi kina e dua na tamata ke gadreva dina me yaco se nona kacivi me tisaipeli nei Jisu. Na tisaipeli [gonevuli], ko ya na nona vakarau tu e dua na tamata me vakaliuca se taumada na nona muri Jisu ka qai muri na veika me baleta na nona vuvale se me baleti ko ya ga vakai koya. E dua sa tisaipeli sa dodonu me cakitaka na veika kece e lomana, se domona se vinakata ka bolea me colata nona kauveilatai ka muri Jisu. III. Sa yaco vakaeevi me tisaipeli dina nei Jisu e dua na tamata: dua, me lomani Jisu vakalevu cake mai na nona lomana na wekana vakayago; rua, me colata nona kauveilatai ka muri Jisu; ko ya me kua ni muria na lomana, cola kauveilatai; sa cakacaka ni soli bula. Na kauveilatai sai vakatakilakila ga ni mate, ia na colata na noda kauveilatai, meda ucui Jisu. Na cola kauveilatai sa kenai balebale na mate, me yacova na mate, se bolea me mate ena kauveilatai [ogo na ka era vakadinadinataka ko ira na muri Jisu ena veigauna kece sa oti]. Ena dua tale na kena vakasama na tamata muri Jisu me vakamatea na nona gagadre e lomana, na nona gagadre ni kauwai ena vuvale, na nona gagadre vakatamata,

sa liu ga na nona vakayacora na lomai Jisu. Me kaya taumada ni sa ‘SEGA’ na veika kece baleti koya, sa ‘IO’ ga na veika me baleti Jisu. *Ni ko sa bole mo lako, sa sega tale na suka ki muri.* IV. Ena uasivi kina na vakavakarau vinaka [planning] se vakasamataki vakavuku nai kalawa sa vakarau mo vakayacora. E rua nai talanoa vakatautauvata rawarawa e vakayagataka ko Jisu: 1. Ni dua e tara vale ena dabe mada vakasamataka na kenai taratara, ‘droinitaka’ [draw a plan], raica na kena veigacagaca matailalai, me tu na veika kece sara, me kua ni lailai nai yaya se mudu koso na kenai lavo. 2. Ena ka vakalialia vua e dua e veiliutaki ena mataivalu ni sega ni vakarautaki koya vakavinaka. Ke 20,000 na meca, ka 10,000 ga nona sotia, sa dodonu me dua na vakavakarau vinaka, vakasamataka nonai yaragi, kaukauwa vakaivalu, na sala me vala kina, ka vakatulewa sara vakamatau qai cavuikalawa tarava. Ke kila ni sega ni na rawata me vala ka qaqa, me vakatulewa ka kerea ga na soro ni bera na vala. *Na tisaipeli e soro koso ena gauna ni valu se lomaloma ni gauna ni vala e vaka ga na masima e sa vakayalia na kena tuituina ka sa sega na betena sa sega ga na kena yaga, sa na biu laivi ga.* V. *Na muri Jisu e sega ni muria ga e dua nai liuliu vakavuravura, ia ko sa muri Jisu, ko koya talega ena vukei iko, solia na kaukauwa nei Yalo Tabu se kaukauwa ni Yalo Tabu mo lakova rawa nai lakolako dredre sa tu e matamu. Ko ira era kacivi mei talatala [ko ira era sa vakadeitaka na nodra vakabauti Jisu] e tu na gauna ni nodra vakatovolei, vakatulewa se vakavakarau. Na Lotu Wesele mai Viti e rua na yabaki ni vakavakarau ena cakacaka vakaivakatawa se dau vunau yaco; e na Lotu Cokovatatiko e Ositerelia e dua na gauna ni vakavakarau ka tarogi ena veitaro eso [POD...Period of Discernment] ni bera nodra soli ira ki na veiqaravi vakaitalatala. Na veimatalotu eso, sa tu talega na kenai vakarau...ena uasivi me veitalanoataki. Sa na vakakina na noda gadreva na muri Jisu, noda kua ni muria na lomada, colata noda kauveilatai ka muri Jisu. Kua ga ni yalolailai se datuvu koso. Vakararavi ga vua na Kalou! Na noda yaco me tisaipeli e sega ni ka ni veimurimuri, se ka ga vakavuli vinaka, se ka vakaturaga se marama meda boletaka me nodai yaragi; ia e dua ga na soli bula dina, vakabauta ena yalo malulamumu, yalovosota, yalo loloma ka sega tale ni lomalomarua, lokuyara se vakaiulubale, ia sa colata sara na nona kauveilatai, ka muri Jisu me yacova sara na mate.*

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods], na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]:A. Ni soli mai na leseni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na leseni, tarava nai talanoa ni oti na

lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31. C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu. Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Caka/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na “a” “b” “c” lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataki ni gauna [tenses]: “Au a lako!” [past], “au sa lako!” [present] kei “au na lako!” [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature]. K. Ia sa dei tu ni ogo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa. L. Sa kena gauna ogo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu, mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M. Na kena i otioi mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa ogo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena yaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc. se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N. Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara.

VEIKAUWAITAKI: A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu? E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo